

Til Arbeidernes Fanetog

Taler

Bjørnstjerne Bjørnson

Dato

17 mai 1888

Sted

Kristiania

- 1 Dette er intet almindeligt Syttende-Maj-Tog; vi har bøjet bort fra det, for at samle os - jeg ved ikke, hvor mange tusen - til Protest. Myndige Mænds og Kvinders Protest mod, at et Mindretal nægter Flertallet Frihedens øverste Ret, og gjør Lov og lægger Skat uden at spørge Flertallet. Mistanke vækkes om, at
- 5 baade Loven og Skatten er til deres egen Fordel mod Flertallets. Denne Mistanke er mindst ligesaa skadelig som selve Uretten; naar en gal Lov er strøget eller en partisk Toldsats løftet af, gror Mistanken endnu.

- Mod denne onde Udsæd, Stand og Stand imellem, (som gjerne avler Ondt
- 10 igjen), mod den og mod selve Uretten er det, at Kvinder og Mænd idag nedlægger Protest.

- Vi er flere end vi synes her. Ikke alene at dette Tog vil voxe fra By til By; fra Landsbygden, der de i Vaaraannens Tid ikke har Stunder til et Syttende-Maj-
- 15 Tog, der skal ogsaa efterhaanden alle Smaafolks Hjerter komme med i Takten her, og de norske Matroser rundt al Jord skal, naar de husker Dagen, glimtvis se Toget svinge om Gadehjørnet hjemme, mens de selv roder under Kjedlen eller hænger i Riggen eller lossere og lar i Solsteken, - glimtvis se Toget og slutte sig til; - ikke alene disse tusener paa tusener, men altid flere af alle os andre vil gaa med,
- 20 det ved jeg deraf, at de bedste Kvinder og Mænd af Venstrefolket Byerne rundt alt er med idag; og de, som jeg nærmest hører sammen med, det norske Digterlag, som ogsaa er et Vennelag, om dem alle ved jeg, at her er de med, - med paa Protesten, til den høres.

- 25 Aldrig før har almindelig Stemmeret for alle myndige og ærlige været saa alvorlig forlangt. Det kommer ikke alene af Folkets og Forholdenes Væxt, det kommer netop nu af den Forargelse det vakte, at Tolden, som i sig selv er en uretfærdig Beskatningsmaade, tænkes yderligere øget til Skade for de smaa, uden at de selv har en Stemme med.

Historien kan forklare, hvorledes det, som er Uret, engang har syntes at være den største Ret; men ingen Grund i Verden kan undskylde, at det, der alment føles at være Uret, og som kan afskaffes, ligevel skal bli ved.

35

Sidst de udvidede Stemmeretten, gjorde de en ny Uretfærdighed; de satte Regler op, som er en Fornærmelse baade mod dem, som paa disse Regler kom med, og mod dem, som de stængte ude. Ligevel ønsker nu mange atter en Udvidelse netop paa samme Grundlag. «Det rette skal komme lidt om Senn», siger de. Ja, 40 til dem, som ikke skjønner bedre; men naar alle skjønner, hvad som her vilde være det rette, hvorfor i al Verden skal vi saa knibe paa det? Hjemme paa Præstegaarden fik Hønsene gaa ind paa Laaven, og Høst og Vaar gik de gennem en liden Glugge, som var skaaret ud paa Døren for Katten; men da Sommeren kom, og Dørene sloges helt op, da fandt Hønsene ikke Hullet igjen, og saa holdt 45 de stort Samraad - og vendte om! Disse kloge Høns ligner svært dem, som ikke tør gaa ind uden gennem Forhindringer. Op med begge Dørene!

Hvad Farer er her? Lad os se paa hver en, som er nævnt. Naar de, som lidet eller intet ejer, kommer med, saa skal de bevilge flot væk af de andres Penger. Saa 50 siges der. Men er dette rimeligt? Den, som vender Skillingen oftere end en anden vender Daleren, skal han bli flottere end den flotteste, naar det gjælder det Offentlige?

Biskop Darre - han har selv fortalt mig det - rejste engang over Dovre med en 55 Skydsgut, som spurgte, hvor meget Bispen vel kunde tjene om Aaret. Aa, svarte Bispen, et Par tusen Specier. «Dyre Død», ropte Gutten, «da æter Du nu vel Rugmjølsgraut hor evige Kvæld au, da?» Det var nu hans Begreb om Vellevnet. Mange Storthingsbønder havde i gamle Dage et ikke synderligt højere; det syntes i deres Voteringer. Hvorfor skulde netop Arbejderne falde udenfor 60 Lovene for den menneskelige Natur, naar de fik Stemmeret?

«Men det ligger i den menneskelige Natur at misbruge Magten», siger de andre.

65 Sandt nok, - og de ved kanskje lidt om det. Men i et frit Land med et frit Ordskifte har det endda ikke været verre, end at det kunde bæres.

«Arbejderne er de fleste», siger de, «og tar derved al Magten til sig». Jeg spør, i

70 hvilket ordnet Samfund «de fleste» har faat al Magten bare paa, at de var de fleste? Der maa nok mere til.

Hvis Arbejderne falder over os, fordi de er de fleste, - hvorfor har de ikke alt gjort det? Tror nogen forstandig Mand, at det er Kriminalloven, som har holdt
75 dem tilbage? Gaa til Zuluerne med den og se, om den virker! Dersom «de fleste» af vort Folk ikke havde Loven i sig selv, saa blev Papir bare Papir, hvad der saa stod paa det. Ej heller maa nogen tro, det er Armeen, som holder Styr paa Folket, for Armeen, det er dem selv. Nej, det som gjør, at her er trygt, - Udlændinger siger, at her er trygt som i intet andet Land paa Jorden - det er
80 Sædernes Vedtægt, Troens Overtalelse, Arbejdets Orden, et strengt Livs Alvor i en streng Natur. Her taltes nylig igjen om «Garantier»; dette er vore «Garantier», intet Folk har dem sterkere.

Vore Arbejdere betror vi ofte hele vor Formue paa Land og Hav; ligesaa ofte
85 betror vi til deres Døtre og Hustruer vore Barn, - og saa skulde vi ikke vaage at gjøre dem til vore medansvarlige for det, som de selv ejer lige meget i som vi? Egenskaber, som gjør os trygge i det private, dem skal vi frakjende dem i det fælles?

90 Om der ogsaa findes gale Folk blandt dem, de findes kanske ikke blandt os selv? Skal de kloke herefter ikke raa med de gale? Ja, selv om der engang imellem gaar en Storm over Sindene, som river dem med et Stykke, - vi har holdt slige Storme ud før. Muligt, at vi kan finde en Plet for vort Hus, der det aldrig blaaser, - de fleste af os har ikke Raad til at flytte derhen; vi faar bo som det falder, ogsaa hvor
95 det stormer. I os selv, i vore gode Institutioner af os selv, har vi Værn; vi behøver ingen ny «Garanti»; dette er et Folk, som vokser.

Hvad Garanti har Arbejderne havt mod dem, som stundom vitterlig har misbrugt Magten? Hvordan er det gaaet? Jo, saadan, at somme af os har faat en
100 stor Forret (thi at arve en Formue, eller at bli hjulpet frem, det er en Forret, en stor Forret i Livet; den vil altid gjøre sig gjældende), men de, som har faat en slig Forret, istedetfor mandigt at sige: «Vel, jeg har faat en Forret, derfor tør jeg staa paa lige borgerlige Vilkaar med alle myndige og ærlige», - istedetfor at sige saa, taler de følgende Sprog: «Jeg har faat en Forret, og paa den Forret vil jeg ha en
105 til; jeg vil raade over det, som vi alle ejer lige meget i, d. e. jeg alene vil raade for Staten!» Det er vakker Tale! Naar vi siger: «slip det Taget der, det er mit Tag», - svarer de: «Jeg skal slippe, hvis jeg faar Garanti!» Garanti for hvad? Garanti for

deres Uret? Garanti for at slippe en Uret?

110

Jeg ser, at idag har de faat en Prest og theologisk Professor til at bede for sig nere paa Fæstningen. Bede for, at de skal beholde sin Uret endnu en Stund? Eller takke Gud for, at de dernede ikke er som os andre? Takke Gud for, at de har Frihedens Klenodie, og især for, at de andre ikke har det? Men de søger Forbund
115 med flere end Gud. Dette skulde jo være nok; men det viser sig ikke at være det. Bondens Trangsyn og Standshovmod maa paakaldes sammen med Gud.

Jeg tviler ikke om, at saadant kan findes, - men neppe nok af det, til at Modstanderne ved Bøndernes Hjælp kan stænge Frihedens og Rettens Gang i
120 denne Sag. Bønderne er vist ikke i Almindelighed rædde sine Medarbejdere; de sætter dem jo over al deres Velfærd. Bønderne længes neppe efter at drive flere af dem aarligaars over til Amerika ved privat eller offentlig Uret mod dem; det ligger ikke i Bøndernes Samvittighed, heller ikke i deres Fordel. Fra dengang jeg rejste rundt i Landet forat kalde frem til Rigsret, mindes jeg ikke at ha talt om
125 almindelig Stemmeret med en eneste Bonde, som var imod den. Det kan være en Tilfældighed; men de, som spekulerer kristeligt i Bondens Trangsyn, kan ogsaa ta Fejl.

Havde vi i dette Øjeblik en agtet Venstregering, og havde denne Regjerings første Mand, som vi fra gammelt skylder Taknemlighed over alle andre, havde
130 han været en ordholden Mand mod Arbejderne, ja, da var det ikke paa den norske Venstrebonde, at Modstanderne kunde regne. Men da vi har en Regjering, sammenlappet af Tilfældet, uden nogens Agtelse, ikke en Gang deres egen (derom har jeg nylig overbevist mig), og da denne Regjerings første Mand
135 har ført vort Venstreparti til Demoralisation indenlands og til Vanære baade indenlands og udenlands (desværre derom har jeg ogsaa nylig overbevist mig), og da han netop i denne Arbejdernes Livs- og Æressag er en Ordbryder, en utrolig Ordbryder mod dem som mod andre i andet, saa er det bare naturligt, at Skaden breder sig; for Menneskene er engang slige, at taber de Tilliden til den
140 Bedste, saa taber de den næsten til alle, og saa har vi Opløsning af mange Forhold, som holdtes for faste.

Om vi helst imorgen den Dag kunde bli fri en Tilstand, som fordærver os endnu mere derved, at hæderlige Folk af misforstaaet Fædrelandsfølelse støtter det, som
145 er uhæderligt, thi derved skabes Urede i Folkets moralske Dom, - om vi kunde bli kvit Aarsagen helst imorgen den Dag, saa skulde vi se, hvad Rejsning ogsaa

vor Sag kunde faa! Til syvende og sidst hviler ogsaa den paa Menneskenes Tillid til hverandre og til det, som er godt og ret. Nu er det som alle har tabt Troen paa alt.

150

End om vi med vore Røster her idag kunde naa frem til ham, som engang var den første blandt os, æret som ingen anden, Venstrefolkets store Ordfører i Kamptiden, i hvis glohede Vilje alle de andres kunde strømme ind, - om vi kunde gaa ned i Stiftsgaarden og bære ham ud derifra paa vore Hænder; dernede er ikke hans Plads, han har ikke Karakter til det, ikke administrativ Evne, ikke en Leders Temperament, han har heller ikke Styrke, han er en syg, overarbejdet Olding; - end om vi kunde ta ham paa vore Hænder og sætte ham indenfor det Hegn af frugtbare Minder, som vil gro sammen saa højt over ham, at vi ser ikke længer det, som er lavt og lidet, - ser bare det, som rager op skinnende i Solen og urokkeligt i Vinter som Regn, - end om vi kunde faa Ende paa denne onde, stygge Drøm og atter samles i alt godt under ærlig Ledning til Samarbejde, - end om vi kunde det nu strax, - bare paa nogle faa Dage skulde Troen paa hverandre og paa alt godt rejses igjen, og vor Sag trives i den.

165

Vi sørger over vor gamle Velgjører, og vi harmes; vi fortviler over, at saa mange fristes til at tænke ondt, vi er rædde for Følgerne af saa megen Opløsning; smaat blir gjort til stort, adskilligt stort til smaat, fordi der er ikke Retfærdighedens Maal i Sindene, men ondt. Lad dette nu være slut! Herregud, hvad skal denne afmægtige Trods til? Den gamle Mand kunde føre til det forjættede Land og se indover det, brændende i Aanden og med Ørneblik; mere kunde han ikke; alt dette har været og er en Vildfarelse, en farlig og en styg. Det blir til Ugagn og Skam for alle.

170

Kom Venstresagen fri fra Trolddommen, som nu binder den; blev Ledningen atter ærlig og dygtig, da kjendte vi snart, at i det store, som er gjort, ligger Fortsættelsen til mere - og da ogsaa for Arbejderne; til dem er endnu intet kommet af det, som er vundet. Intet.

175

Frem i god Tro til hverandre, frem i Vilje til lige Ret for alle Stænder, frem i Ansvarfølelse! Op med Fanerne paa det; vi svinger dem mod den nye Dag, vi fortviler ikke, den skal komme. Vi svinger Fanerne fra denne syttende Maj fremover mod den næste, fremover mod den Dag, som ser alle myndige og ærlige Borgere af vort gamle Land staa her med lige Ret for Loven.

185

Leve Fædrelandet!

190

Kilde

Chr. Collin og H. Eitrem (red): Bjørnstjerne Bjørnson. Artikler og taler, bd. 2. Kristiania 1912, s. 109-116

195

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/til-arbeidernes-fanetog>

200

205

210

215

220